

5. Жаров С.Н. Нормативное регулирование деятельности политической полиции Российской империи // Электронный ресурс: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 -М.: РГБ, 2003.
6. Падение царского режима. Стенографические отчеты допросов и показаний, данных в 1917 году в Чрезвычайной Следственной комиссии Временного Правительства, под ред. П.Е. Щеголева. - Ленинград, 1925 г. - Т. 3. - 243 с.
7. ГА РФ. Ф.58. Оп.5. Д.4. Л.74.
8. Лурье Ф.М. Полицейские и провокаторы : Политический сыск в России. 1649 - 1917. - 2. изд., испр. - М.: ТЕРРА, 1998. - 347 с.
9. Инструкция начальникам охранных отделений по организации наружных наблюдений // ГА РФ. ф. 102. Оп. 260. Д. 259. Л. 71-73. - п.1
10. Циркулярное предписание Департамента полиции начальникам губернских и областных жандармских управлений о порядке привлечения наблюдательных агентов к формальным дозняням 20.03.1903 г.// Электронный ресурс: <http://www.regiment.ru/Doc/E/1/4.htm#>
11. За исключением Тифлисского пункта, с 1909 по 1917г. находившегося в непосредственном подчинении Департамента полиции. - ГА РФ. Ф.1467. Оп.1. Д.100. Л.100об.
12. ГА РФ. Ф. 1467. Оп.1. Д.1000. Л.33об.
13. Полное собрание законов Российской империи. Собр.III. Т.2. - № 730.
14. Российское законодательство X-XX веков. В 9-ти т. Т.4. М.: Изд-во "Юридическая литература" 1986. - С. 209 - 210.
15. Политические партии и политическая полиция: документальное исследование в 3-х частях: [Касаров Г. Г. и др.; под общ. ред. Энтина Э. М.]. - Минск, 1996. - 468 с.
16. Жилинский В. Б. Организация и жизнь охранного отделения во времена царской власти. М., 1918.

УДК 342.53(477)

А.Й. Француз
Л.І. Баликіна

■ **ГЕНЕЗИС ІНСТИТУТУ
ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ**

В статті досліджується основні аспекти генезису інституту парламентаризму на основі аналізу нормативно-правових документів, які діяли на території сучасної України, починаючи з проекту Конституції Пилипа Орлика.

Ключові слова: *генезис, парламентаризм, представницькі законодавчі органи, Верховна Рада України.*

В статье исследуется основные аспекты генезиса института парламентаризма на основе анализа нормативно-правовых документов, которые

действовали на территории современной Украины, начиная с проекта Конституции Филиппа Орлика.

Ключевые слова: *генезис, парламентаризм, представительские законодательные органы, Верховная Рада Украины.*

The main aspects of the genesis of parliamentarism are examined in the paper. Analysis is based on legal documents which were operating on the territory of Ukraine beginning with the project of Constitution of Pylyp Orlyk.

Key words: *genesis, parliamentarizm representative legislatives, Supreme Soviet of Ukraine.*

Постановка проблеми

Сучасному українському парламентаризму в 2013 році виповнюється 23 роки. Незалежна Україна була сформована після ухвалення 16 липня 1990 року Верховною Радою України Декларації "Про державний суверенітет України"[1]. Верховна Рада України першого скликання стала законодавчим органом суверенної влади і створила незалежну державу. З тих пір український парламент є законодавчим органом незалежної держави. Для формування демократичного, дієвого, сильного та ефективного парламенту необхідно знати, пам'ятати та враховувати історію попередніх представницьких органів, які діяли на даній території, адже, сьогодні у світовій практиці, парламент є єдиним органом, який направлений для консолідації, формулювання і відстоювання інтересів всієї нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання становлення, розвитку парламентаризму в Україні та пов'язані з цим проблеми, підіймають і досліджують ряд вітчизняних вчених та політиків, зокрема - А. Гальчинський, В. Литвиненко, В. Паламарчук, М. Паламарчук, В. Пігенько, С. Писаренко, Е. Рахімкулов, О. Скребець, О. Скрипнюк та інші.

Виділення невідісланих раніше частин загальної проблеми

Інститут парламентаризму в Україні з моменту проголошення незалежності, породжує невщухаючі дискусії навколо себе. Науковці досліджують аргументовану проблематику поглядів, політичних викликів, дискусій, висуваючи свої теорії з приводу як відсутності інституту парламентаризму, як явища в Україні, так і з приводу наявності та розвитку цього інституту. У зв'язку з актуальністю освітленої проблематики, виникає ряд питань, які потребують вирішення.

Формулювання цілей статті

Аналізуючи історичні нормативно-правові документи, та діючі закони, автори вважають необхідним підкреслити наявність явища - парламентаризму в Україні, важливість місця та ролі законодавчого органу для країни, та необхідність розвитку даного інституту, який повинен консолідувати та формулювати інтереси всієї країни.

Виклад основного матеріалу дослідження

Парламент кожної держави є суттєвим віддзеркаленням глибинних соціально-політичних процесів: англійський Парламент, польський Сейм, ізраїльський Кнесет, інші парламенти світу завжди відображали всі суспільні явища, які відбуваються в країні, і навпаки, намагались впливати на розвиток подій. Український парламент - Верховна Рада не є винятком. Адже, ще в давні часи Київської Русі на Віче збирався народ вирішити питання війни і миру, скерувати зовнішню і внутрішню політику, обрати князя. Віче також формувало народне ополчення, обирало і відкликала військових ватажків. У стародавні часи право голосу на зібраннях окрім княжих мужів, дружини і духовенства мали вільні, дорослі мешканці чоловічої статі. Ще одним з прототипів парламенту була інституція древньої Київської Русі - Боярська Дума. До її складу входили так звані думці або мужі, навіть самодержавний Великий Київський князь віддавав перевагу рішенням, посилаючись на авторитет думців. Тим самим хотів отримати підтримку своїх ухвал з боку впливових верств населення. Рада подавала власні міркування на кінцеві рішення монарха з питань дипломатичної діяльності, будівництва укріплень, шляхів, мостів, підтримання правопорядку. У IX-X столітті прототип парламентської інституції в Київській Русі майже нічим не поступався сучасним допарламентським інституціям більшості країн Європи [2].

Сьогодні питання становлення парламентаризму в Україні є вкрай актуальним. У світі на сьогоднішній день, кількість парламентів досягла рекордної відмітки, так у 190 країнах світу, функціонують різні форми парламентаризму, адже демократію не можна будувати без розвитку ефективних форм парламентаризму. Як показує аналіз світової практики, практично всі політичні режими мають ті чи інші форми і механізми представницьких зібрань, але всі вони досить різняться за функціями, повноваженнями, взаємодією, еволюцією стосунків. Консолідація і формулювання інтересів нації, життєво важливе питання - розробка, прийняття, скасування законів, ефективний контроль за виконавчою гілкою влади - стратегічна функція парламентів.

Отже, утвердження закріплених ознак України в Основному законі, як суверенної, незалежної, демократичної та соціальної держави, зумовлює становлення та розвиток інституту парламентаризму. Для ефективнішого формування належного і дієвого парламенту, доцільно звернутись до генези парламентаризму на теренах сучасної України. Аналіз прототипів Верховної Ради України, відображає, що

Україна була під владою різних князівств, імперій та держав, кожна з яких зумовила свій певний вплив на процеси формування ознак українського парламентаризму.

Досліджуючи еволюцію прототипів сучасного українського парламентаризму, звернувшись до витоків першоджерел, які діяли на території теперішньої України, ще з проєктів Конституції Пилипа Орлика, 1710 року. В цьому документі зазначений такий орган, як Генеральна рада, яка працювала сесійно – три рази на рік, де обговорювались спірні державні питання, які висувалися гетьманом. У першому проєкті Конституції чітко коло повноважень і функцій не закріплено, саме гетьман окреслює коло питань, яке будуть розглядати Генеральна рада. Кількісний склад ради формується із представників з різних сфер державного регулювання і інтересів, щоб спільні рішення були неупередженими, а задля покращення справ Вітчизни. Це одне із першоджерел, яке засвідчує паростки парламентаризму на території теперішньої України [3].

Характерно, що кінець XIX – початок XX століття був переходом української правової думки з теоретичної площини в фактичну. Але, нажаль, ця спроба відбувалася в законодавчих органах інших держав. В історії України варто згадати і неможна оминати увагою депутатів української національності в парламентах Росії, Австро-Угорщини, Польщі тощо. Наприклад, у Галицькому ландтазі (парламенті) 1899 року з 150 депутатів, українських депутатів налічувалось 16. В I та II Державній Думі Російської імперії працювало об'єднання депутатів-українців – Українська думська громада: I Державна дума – 45 депутатів, II Державна дума – 47. Під час роботи III та IV Думи української фракції не було створено, але депутати-українці входили до складу парламенту, їх налічувалося біля 29 осіб (це та кількість, яка чітко позиціонувала себе як захисники українських національних інтересів, а в деяких історичних джерелах зазначають більшу численність). Неможливо не згадати Люблінський сейм, який складався з двох палат (Сенату Речі Посполитої та Посольської ізби), коли у 1569 році за його рішенням, до Сейму увійшли від територій, інкорпорованих Королівством Польським від Великого князівства Литовського: 2 єпископи (київський та луцький), 3 воеводи (київський, волинський, брацлавський та підляський), та 4 каштеляни. З плином часу, українці Польщі обирають до складу польського парламенту своїх представників з числа співвітчизників, зокрема, були обирали та працювали в Сеймі Польщі професор Володимир Мокрий (член Польського Сей-

му у 1989-1991 роках) із Кракова, та публіцист Мирослав Чех (у 1993-2001 роках) із Варшави.

У 1906 році з 28 квітня по 8 липня Українська парламентська Громада провела велику роботу. Під керівництвом Михайла Грушевського було розроблено Декларацію про автономію України, яка вимагала федеративного устрою та створення краевого законодавчого органу. У 1907 році, в Другій Російській Думі, робота Української громади була продовжена в складі 102 депутатів з України. З високої трибуни вони порушили національні і аграрні питання, зосередили увагу на мовній проблемі та стані політичних прав і свобод українців в Росії.

Друга Державна Дума Російської імперії розпочала свою роботу 20 лютого 1907 року. В ній були представлені депутати, здебільшого вихідці з Волинської, Київської, Подільської губерній. За партійною приналежністю: радикальні депутати та трудовики. Своїм завданням Українська парламентська громада вбачала забезпечення рівного права перед законом Росії різних соціальних груп та рівного права на освіту. Вже на початку роботи українським партіям доводилося голосувати єдиним блоком у вирішенні питань, щодо трудового українського народу. Громада чітко сформулювала перед Царським урядом ряд питань, які їм необхідно було вирішити задля захисту прав та інтересів українців, а саме освіта, мовне питання – вивчення української мови у школах, аграрне і національне питання. Але Царський уряд не рахувався з цими вимогами українців. А з розпуском 3 липня 1907 року Державної Думи Російської імперії українська парламентська громада припинила своє існування.

Доцільно, аналізуючи вищесказане, звернутися до такого нормативно-правового акту, як "I Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною сущого", своєю волею поставив він (український народ) на сторожі прав і вольностей Української Землі Українську Центральну Раду. Це був найвищий орган, який керував певною територією. Українську Центральну Раду формували "найкращі сини твої, виборні люди від сел, від фабрик, від солдатських казарм, од усіх громад і товариств українських вибрали нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам стояти й боротися за ті права і вольности" [4].

В Конституції Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР), від 29 квітня 1918 року закріплюється, що найвищим органом влади і органом законодавчої влади є Українська Народна Республіка [5]. 29 квітня 1918 року було оголошено "Закони про тимчасовий державний устрій України" [6],

що мали слугувати за Конституцію держави до скликання Сейму. Однак Сейм так і не було скликано.

В Статуті Української Національної Ради, прийнятого у Львові 18 жовтня 1918 року, закріплюється такий законодавчий орган, як Українська Національна Рада, дія цього закону поширювалась на частину населення, яка жила в австро-угорській імперії [7].

В Маніфесті тимчасового робітничо-селянського уряду України, від 29 листопада 1918 року, визначався орган, якому передавалась вся влада в країні це – Рада робітничих, селянських і червоноармійських депутатів [8].

Згідно Декларації Української Директорії таким органом було проголошено Конгрес. Закріплювалось, що Конгрес має всі верховні права та владу вирішувати всі питання соціального, економічного та політичного життя Республіки. В цьому документі вперше було закріплено, що Конгрес є представницьким органом, та обирається шляхом виборів [9].

В Законі "Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці", від 12 листопада 1920 року проголошено представницьким органом Державну Народну Раду. Державна Народна Рада була законодавчим органом, яка ухвалювала закони [10].

В окремому законі "Закон про Державну Народну раду Української Народної Республіки, від 12 листопада 1920 року", ухвалену Радою Народних Міністрів, зазначається значення, структура, функції, повноваження Ради. Народна Рада Української Народної Республіки являлась представницьким органом, головною функцією якої є законодавча діяльність, строк повноважень 1 рік, члени Ради обираються шляхом виборів [11].

В "Конституції соціалістической советской республики, от 10/14 марта 1919 года", де закріплювався такий орган як Рада Народних комісарів. Значалося, що Рада є законодавчим органом, і має повноваження вирішувати певні справи по управлінню країною [12].

Аналізуючи постанову XII Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, від 4 березня 1931 року, Верховним органом влади Української соціалістичної радянської республіки є Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. Всеукраїнський з'їзд рад, який заслуховував й затверджував звіти про діяльність Робітничо-селянського уряду і давав загальний напрямок роботи Уряду Української соціалі-

стичної радянської республіки в сфері політики і державного управління. До виключного відання Всеукраїнського з'їзду рад належить: а) затвердження, зміна та доповнення Конституції Української соціалістичної радянської республіки; б) остаточне затвердження Конституції Автономної Молдавської соціалістичної радянської республіки та змін і доповнень тої Конституції; в) зміна кордонів Української соціалістичної радянської республіки; г) встановлення кордонів Автономної Молдавської соціалістичної радянської республіки; г) вибори Всеукраїнського центрального виконавчого комітету; д) вибори делегатів на Всесоюзний з'їзд рад; е) вибори представників Української соціалістичної радянської республіки до Ради національностей Союзу радянських соціалістичних республік [13].

Так, з прийняттям Конституції (Основного Закону) Української радянської соціалістичної республіки (далі РСР), від 11 червня 1937 року, формується такий найвищий орган державної влади Української РСР як Верховна Рада Української РСР. Згідно статтею 21 Верховна Рада Української РСР обирається громадянами Української РСР по виборчих округах терміном на чотири роки за нормою: один депутат на 100000 населення. А в статті 23 закріплено, що Верховна Рада Української РСР є єдиним законодавчим органом Української РСР.

Наступним важливим кроком парламентаризму, у 1978 році був прийнятий Основний Закон України, де назва та призначення законодавчого органу не змінилися, а відбулися зміни саме в його належності до України: Верховна Рада України.

Подальше демократичне реформування країни і парламентаризму в цілому, становив Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, Верховна Рада України від імені Українського народу приймає Основний Закон країни 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України. В Конституції України закріплюється: Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Стаття 5. Україна є республікою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України.

Отже, після 1996 року найважливішим завданням Верховної Ради стало створення правової системи, адаптованої до Основного Закону – нової юридичної моделі політичної системи. Значний об'єм законодавчої роботи був виконаний: основними завданнями в цій

галузі стали корегування старих та створення нових нормативних актів, які б відповідали Конституції, регулюючи різні сфери життя суспільства; проведення парламентської, адміністративної, судово-правової та інших реформ; інтеграція законодавства України в законодавство Європейського Союзу. Хоча мають місце і продовжують існувати суспільні відносини, які були створені в багатьох випадках стихійно і існують не залежно від правового поля. Крім браку оперативності в діяльності парламенту, проблемою є неналежна якість законодавчої діяльності і відсутність стабільності законів: більш ніж 90% прийнятих після вступу в силу Конституції законів є доповненням і зміненням до діючих законів. Конституційна компетенція парламенту України є значною (особливо для перехідного періоду розвитку демократичної держави): Верховна Рада володіє законодавчою владою по широкому колу питань, приймає бюджет і має дієві засоби для контролю за діяльністю уряду.

Необхідно відзначити, що досить актуальним і проблематичним є те, що багато положень проекту Конституції, нормативних актів, які звужують парламентські повноваження, були піддані гострій критиці українськими та зарубіжними експертами, але все одно були реалізовані. 15 січня 2000 року Президент України видав указ, яким проголосив всеукраїнський референдум за народною ініціативою. Були винесені такі питання на референдум: право Президента розпускати парламент, якщо він протягом одного місяця не зможе сформувати постійно діючу парламентську більшість або не затвердить протягом трьох місяців Державний бюджет; необхідність обмеження депутатської недоторканності; зменшення загальної кількості народних депутатів з чотирьохсот п'ятдесяти до трьохсот; формування двопалатного парламенту [14, с. 2]. У своїх коментарях і оцінках міжнародні експерти відзначали небезпеку наслідків референдуму для конституційного принципу поділу влади і протизваг між інститутами влади в Україні – настільки істотне посилення статусу Президента і одночасно ослаблення ролі парламенту. Однак Конституційний Суд України визнав правову основу всеукраїнського референдуму і 16 квітня 2000 р. він був проведений. Незважаючи на результати референдуму: позитивна оцінка народом України всіх питань, які були винесені на обговорення, реформа так і не була проведена. Підсумки референдуму не були оформлені законодавчо, парламент не закріпив обмеження власних повноважень.

Логічно, що функціонування парламенту України в перехідний період мало основні недоліки представницької демократії: ігноруєть-

ся або спотворюється воля виборців; відсутні механізми зворотного зв'язку з виборцями; парламент за багатьма ознаками залишається авторитарним, клановим інститутом [15, с. 80]. Причому самі народні депутати 13-го скликання виконують "представницьку роль" (представництво інтересів свого електорату) і "роль учасника законодавчого процесу" які мають субдомінантні характеристики [16].

Протистояння законодавчої і президентської влади; спроби переходу від однієї політичної системи до іншої можна простежити за нормативними конституційними документами, які містять угоди про нові правила політичної гри, перерозподіл владних повноважень (які у свою чергу не призвели до стабільної, збалансованої системи). До початку 90-х рр. політична система України характеризувалася "все-владдям парламенту" в державному устрої, що являлось рудиментом радянської влади. У процесі подальшого державного становлення і розвитку повноваження парламенту були значно змінені - окремі повноваження були скасовані або передані іншим органам та посадовим особам. Конституційний процес супроводжувався різким протистоянням між представниками різних гілок влади, в партійному середовищі: періодичні відмови різним фракціям в проходженні реєстрації; взаємні звинувачення у використанні нечесних методів. Найбільше звинувачень у спробах зірвати конституційний процес отримали ліві партії. Певний етап боротьби за перерозподіл державних повноважень закінчився, коли був прийнятий Основний Закон.

Найбільш характерним шляхом до розв'язання цих проблем, 8 грудня 2004 року була проведена конституційна реформа, шляхом прийняття Закону "Про внесення змін до Конституції України". Зміни відбулися в статтях 76, 78, 81-83, 85, 87, 89, 90, 93, 98, 112-115 Конституції. Головне реформування відбулося в політичному устрої: перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки. Але з часом, не вдаючись до політичних оцінок, згідно з Рішенням Конституційного Суду № 20-рп/2010 від 30.09.2010 Закон "Про внесення змін до Конституції України" від 08.12.2004 було визнано неконституційним, у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття.

1 лютого 2011 року був прийнятий Закон України "Про внесення змін до Конституції України, щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів". Верховна Рада шостого скликання, продовжила термін своїх повноважень до 5 років.

17 листопада 2011 року був прийнятий новий Закон України "Про вибори народних депутатів України". Згідно цього документу система виборів парламенту буде змішаною: 50% депутатів будуть обиратися за партійними списками і 50% - у мажоритарних округах. Вводиться заборона участі у виборах блоків. Для партій виборчий бар'єр збільшиться до 5 %, згідно попереднього закону він становив 3%. На думку діючого Президента України - Віктора Януковича, п'ятивідсотковий прохідний бар'єр на виборах до Верховної Ради "сприятиме ефективному партійному будівництву" [17].

Історичний розвиток українського парламентаризму підводить до висновку, що перехід до парламентсько-президентської форми правління стане довготривалим політичним процесом. Для ефективнішого становлення парламентаризму, виникає необхідність проведення конституційної реформи в Україні. Динаміка цього процесу буде безпосередньо залежати від ряду факторів, які мають прямий вплив. Основними, є, по-перше, це формування дієздатного громадянського суспільства, по-друге, зміна структури парламенту на двопалатний, та, по-третє, створення відповідної партійної системи з кількома сильними центристськими партіями, які будуть представляти права та інтереси чисельного електорату.

Вітчизняні вчені В. Паламарчук, О. Литвиненко, М. Паламарчук у колективній монографії "Перспективи розвитку і зміцнення партійної системи в Україні", відзначили, що зростання ролі і значущості Парламенту України в системі стримувань і противаг влади безпосередньо залежить від успішності внутрішньої структури Верховної Ради України. Це в свою чергу вимагає вирішення інших супутніх завдань: перегляд й вдосконалення законодавства про політичні партії. Сійка парламентська більшість, сформована з потужних центристських партій, зможе забезпечити ефективну законодавчу діяльність Парламенту у взаємодії з Урядом [18, с. 103]. Посилення позиції Парламенту у взаємодії з Президентом та Урядом України, має бути збалансована запровадженням механізмів політичної відповідальності Верховної Ради [19, с. 90].

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок

Роль і місце парламенту у різних державах відрізняється (незважаючи на подібну форму державного правління). Так, сійка і значна роль парламенту існує у таких країнах: Велика Британія (конституційна монархія), США (президентська республіка), Франція (президентська республіка), Німеччина (парламентська республіка), Італія (як закріплено в Конституції, яка була прийнята 27 грудня 1947 року, є "демократична Республіка, що заснована на праці"), Іспанія (кон-

ституційна монархія) та ін.. Нестійкі парламентські інститути функціонують у Росії та деяких країнах СНД (у тому ж числі в Україні, яка є президентсько-парламентською республікою та Республіці Білорусь – президентська республіка). Зі слабкими парламентськими структурами, де парламенти відіграють роль дорадчих законодавчих органів є країни Латинської Америки та Південно-Східної Азії. У розвинених країнах світу відображенням парламентаризму є верховенство права і законодавчої влади в суспільстві. Цей принцип управління є найбільш важливий у поділі влади, та важливий інструмент для подолання протиріччя між органами влади в центрі і на місцях.

Еволюція українського законодавчого органу триває. Діючий Президент України затвердив створення Конституційної Асамблеї своїм Указом "Про Конституційну Асамблею", від 17 травня 2012 року [20]. Про можливі зміни, які будуть внесені у Розділ про вищий законодавчий орган України, дискутують провідні вітчизняні вчені та політики. Проект нової Конституції наразі ще формується. Сучасний український парламентаризм базується як на загально цивілізаційному, так і на вітчизняному історичному досвіді. Впродовж декількох століть існувало давньоруське віче, яке було важливим елементом тогочасної політичної структури держави. Унікальне місце в історії світового державотворення посідає козацька рада Війська Запорізького. З Верховною Радою України пов'язані усі найважливіші події в житті молодого незалежного держави. Сучасний розвиток подій у світі і в країні ставить перед українським парламентом чимало складних проблем, від ефективного вирішення яких залежить майбутнє українського народу.

Використана література:

1. "Про державний суверенітет України": Декларація від 16.07.1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990р. – № 31. – Ст. 429.
2. Історія українського парламентаризму: фільми новітньої історії // Фільмотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrfilm.ucoz.ua/publ/novitni_filmi/istorija_ukrajinskogo_parlamentarizmu_online/14-1-0-1011. – Назва з екрану.
3. Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика (1710 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/history/1710cnst.htm>
4. I Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною сущого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/universal-1.html>

5. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>

6. Закони про тимчасовий державний устрій України від 29.04.1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18>.

7. Статут Української Національної Ради, прийнятий у Львові 18 жовтня 1918 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0006300-18>

8. Манифест временного рабоче-крестьянского правительства Украины от 29 ноября 1918 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/CONST27.html.

9. Декларація Української Директорії, що зробила Директорія від 26.12.1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0010300-18>.

10. Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці від 12.11.1920 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/document/tpart22/isx22310.htm>.

11. Закон про Державну Народню раду Української Народної Республіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.uapravo.net/data2008/base69/ukr69571.htm>.

12. Конституция Украинской Социалистической Советской Республики, утвержденная Всеукраинским съездом Советов в заседании 10-го марта 1919 года и принятая в окончательной редакции Всеукраинским Центральным Исполнительным Комитетом в заседании 14-го марта 1919 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://ru.wikisource.org/wiki/Конституция_Украинской_ССР_\(1919\)](http://ru.wikisource.org/wiki/Конституция_Украинской_ССР_(1919)).

13. XII Всеукраїнський З'їзд Рад Робітничих, Селянських Та Червоноармійських Депутатів: Постанова від 4 березня 1931 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/CONST19.html

14. Писаренко С. Деньги есть – референдум нужен / С. Писаренко // Голос Украины. – 2000. – № 59. – 4 апреля. – С. 2.

15. Скребець О. В. Динаміка функцій парламенту України у перехідний період / О.В. Скребець // Політологічний вісник: Збірник наукових праць. – Випуск 14. – К.: Т-во "Знання" України, 2003. – С. 75 – 82.

16. Пігенко В., Рахімулов Е. Конституціоналізм як наріжний принцип законотворчого процесу: деякі висновки дослідження культури повсякденної діяльності депутатів 13-го скликання / В. Пігенко, Е. Рахімулов // Парламент. – 2001. – № 4. – С. 13 – 20.

17. Новий закон про вибори сприятиме ефективному партійному будівництву, переконаний Янукович // NEWSru.ua :: Інформаційний портал – новини України і світу у режимі реального часу. – Четвер, 8 грудня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsru.ua/ukraine/08dec2011/5_bude_ok.html. – Назва з екрану.

18. Паламарчук В., Литвиненко О., Паламарчук М. Перспективи розвитку і зміцнення партійної системи в Україні / В. Паламарчук, О. Литвиненко, М. Паламарчук // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. – К.: НІСД, 2003. – С. 93 – 104.

19. Гальчинський А., Литвиненко О., Паламарчук В. Проблеми реалізації політичної реформи в Україні / А. Гальчинський, О. Литвиненко, В. Паламарчук // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. – К.: НІСД, 2003. – С. 317 с.

20. "Про Конституційну Асамблею": Указ Президента України від 17.05.2012 // Офіційний вісник Президента України. – 2012. – № 19. – Ст. 404. – С. 4.

УДК 343.211.3

Ю.А. Чеботарьова

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ
І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА
В УКРАЇНІ

В статті розглянуті проблемні питання захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні, невідповідність декларованим механізму і гарантіям їх захисту, реальному становищу.

Ключові слова: *людина, громадянин, загальний правовий статус, механізми захисту, гарантії дотримання прав.*

В статье рассмотрены проблемные вопросы защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине, несоответствие задекларированным способам их защиты реальному положению вещей.

Ключевые слова: *человек, гражданин, общий правовой статус, механизм защиты, гарантии соблюдения прав.*

The paper deals with issues of human rights and freedoms of man and citizen in Ukraine declared disparity mechanism and guarantees their protection, the real situation.

Key words: *man, a citizen, a common legal status, protection mechanisms, guarantees the rights.*

Постановка проблеми. Більше п'ятнадцяти років в нашій державі існують чіткі конституційні гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина. У зазначений період була прийнята низка законодавчих актів, які безпосередньо стосуються цієї сфери, і кожен з яких сприяє забезпеченню соціальних стандартів і гарантій, адекватних вимогам світової спільноти відносно забезпечення захисту прав людини і громадянина. В той же час, незавершеність посткомуністичних трансформацій, належного реформування суспільства не дозволяє Україні належним чином реалізувати свій державний правотворчий